

Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

Erzincan University Journal of Social Sciences Institute

17/1 - Haziran 2024 - E-ISSN-2148-9289

**BİR OSMANLI ŞEHZADESİNİN İLMİ TERCİHLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME:
“ŞEHZADE KORKUD”**

An Evaluation on the Scientific Preferences of an Ottoman Prince: “Prince Korkud”

PINAR TARLAK

*Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Bölümü
Ph.D. Student, Istanbul Medeniyet University, Institute of Graduate Studies, Department of History*

pinar.tarlak@gmail.com

Orcid: 0000-0002-2779-0773

Atıf/©: Tarlak, Pınar (2024). Bir Osmanlı Şehzadesinin İlmî Tercihleri Üzerine Bir Değerlendirme: “Şehzade Korkud”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 17, Sayı 1, ss. 30-44

Citation/©: Tarlak, Pınar (2024). An Evaluation on the Scientific Preferences of an Ottoman Prince: “Prince Korkud”, *Erzincan University Journal of Social Sciences Institute*, Year 17, Issue 1, pp. 30-44

Makale Bilgisi / Article Information:

Makale Türü-Article Types : Araştırma/Research
Geliş Tarihi-Received Date : 15.05.2024
Kabul Tarihi-Accepted Date : 02.07.2024
Sayfa Numarası-Page Numbers: 30-44
Doi : 10.46790/erzisosbil.1484363

Yazar(lar), herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Turnitin/Ithenticate/Intihal ile İntihal Kontrolünden Geçmiştir

Screened for Plagiarism by Turnitin/Ithenticate/Intihal

Licensed by CC-BY-NC ile lisanslıdır

BİR OSMANLI ŞEHZADESİNİN İLMİ TERCİHLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: “ŞEHZADE KORKUD”

An Evaluation on the Scientific Preferences of an Ottoman Prince: “Prince Korkud”

PINAR TARLAK

Öz:

Bu çalışma, Sultan II. Bayezid'in hayatının sonlarına doğru hayatta kalan üç oğlundan ortancası bulunan Şehzade Korkud'un aktif siyasal hayatına ek olacak şekilde ilme yönelik tercihleri üzerine bir değerlendirmedir. Özellikle eserlerinden hareketle kişilik özellikleri, dini görüşü ve yaşayışı, siyasete bakışı, sanatsal becerileri gibi kavramlar Şehzadenin kendi ifadeleri ile ortaya konulacaktır. Birinci bölüm Giriş bölümüdür. İkinci bölümde Şehzade Korkud'un kişilik özelliklerine ek olarak siyasi ve dini tercihleri üzerinde durulacaktır. Üçüncü bölümde, ortaya koyduğu âlim kişiliğinin Osmanlı kroniklerinde nasıl ifade bulduğu ve yansıdığı üzerine saptamalar ifade edilecektir. Dördüncü bölümde Korkud'un eserleri hakkında bilgiler verilecek, beşinci ve son bölümde ise sonuç başlığı altında bulguların değerlendirmesi yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şehzade Korkud, Osmanlı Őehzadeleri, Taht Mücadeleleri, Yavuz Sultan Selim.

Abstract:

This study is an assessment about the preferences for science with the active political life of Şehzade Korkud, who is the middle son of Bayezid II. Based on his works, concepts such as personality traits, religious views and life, political views, and artistic skills will be revealed with the prince's own expressions. The first section is the Introduction. In the second part, in addition to Prince Korkud's personality traits, his political and religious preferences will be emphasized. In the third part, observations will be made on how the scholarly personality he revealed was expressed and reflected in the Ottoman chronicles. In the fourth chapter, information about Korkud's works will be given. In the fifth and last chapter, there is an evaluation of the findings under the title of conclusion.

Keywords: Prince Korkud, Ottoman Princes, Struggle for the Throne, Yavuz Sultan Selim

1. GİRİŞ

*‘Tâc ü kabâyı terk idüb uryân olayım bir zaman
Gurbetde seyrân eyleyüb püyân olayım bir zaman*

*Çeng ü rebâbın sohbeti mutrib temâm oldı heman
Bezm-i belâda ney gibi nâlân olayım bir zaman’’ (İsen, 1999:76)*

Şehzade Korkud, Sultan II. Bayezid’in ömrünün sonralarına doğru hayatta kalan üç oğlundan ortancasıdır.ⁱ Ağabeyi Şehzade Ahmet, kardeşi ise Şehzade Selim (I. Selim)’dir. Dönemindeki ilim, sanat ve siyaset alanlarında önde gelen kişilerden biridir. Şehzade Korkud’un, II. Bayezid’in çevresinde şekillenen bir eğitim süreci içerisinde yetiştirilen bir çocuk olarak ilk eğitimini Amasya’da aldığı söylenebilir. Korkud’un ilk çocukluk yıllarında kimlerden eğitim aldığı konusunda ise arşiv kaynaklarında, Amasyalı Şeyh Hamdullah’tan hat eğitimi aldığı dışında oldukça az bilgi bulunmaktadır. (Duman, 2019:23) Özellikle her şehzadeye verilen eğitimin bir parçası olarak öğrendiği Arapça ve Farsça dilleri Korkud’un genç yaşlarından itibaren ilim ve sanat çalışmalarına yönelmesinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. (Uzunçarşılı, 2012:158-159)

Kendisi hakkında yapılan çalışmalar genellikle bir parçası olduğu iktidar mücadelesiyle ilgili bile olsa, söz konusu çalışma, Yavuz Sultan Selim’in saltanatı elde etmesi sürecinde meydana gelen taht mücadelelerini ihtiva etmez ve yine değişen güç dengelerinin ya da saltanatın intikali meselelerinin ayrıntılarını da içermez. Zira burada önemli olan husus, bir birey olarak Osmanlı Hanedanı’ndan olan Şehzade Korkud’un ilmi kişiliğinin altını çizmektir. Bu süreçte Şehzade Korkud Osmanlı Hanedanında ilim ve siyaset geleneklerini kendisinde birleştirmiş şehzadelere birisidir denilebilir. Bu anlamda edebiyatla özellikle şiirle meşgul olmuş, bunun yanı sıra fıkıh, kelim ve tasavvuf alanlarında kitaplar telif etmiştir. (Furat, 2010:193)

2. KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE İLMİ TERCİHLERİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Babası II. Bayezid’in saltanat makamına geçmesinden bir süre sonra şehzade Korkud 1483 yılında Manisa Sancağına gönderilmiştir.ⁱⁱ Burada çoğunlukla sorumlusu olduğu sancağın idaresinden daha çok ilim ve sanat ile meşgul olmuştur. Tüm bu meşguliyetleri sırasında sancağını yönetmek vazifesini etrafındaki görevlilere devrettiği bilinir. (Göksal ve Güman, 2018:8) Şehzade Korkud, Manisa’da sancakbeyi olarak görev yaptığı esnada mevcut hasların masraflarına yetmediğini belirterek arttırılması talebinde bulunmuştur. Bunun üzerine II. Bayezid tarafından, haslarına çeltik hasılatından bir miktar ekleme yapılmış olsa bile, Korkud bunu da yeterli görmemiş, bu sefer veziriazam hasları arasında bulunan ve Manisa sancağına bağlı olan İzmir, veziriazam Mesih Paşa’dan alınarak Korkud’a verilmiştir. Devamında, Şehzade Korkud, Manisa’nın hava koşullarının beden sağlığına iyi gelmediğine dair şikâyetlerini dile getirerek Bergama’nın kendisine “sadaka” edilmesini ve orada ikamet etmek istediğini talep etmektedir.ⁱⁱⁱ fakat bu talep reddedilir. (Yılmaz, 2018: 297-390)

Korkud’un bu sancak talepleri bir süre sonra veziriazam Hadım Ali Paşa ile arasının açılmasına sebep olmuştur. Mustafa Âli’nin aktardığına göre; söz konusu İzmir haslarının Korkud’a verilmesi her ne kadar önceki veziriazam Mesih Paşa zamanında gerçekleşmiş olsa bile, Hadım Ali Paşa veziriazamlık görevine geldiğinde (1501-1503), kendi tımarlarına dahil olan İzmir haslarının kendisine geri verilmesini istemiş ve bu haslar Korkud’dan alınarak Ali Paşa’nın hasları arasına dahil edilmiştir. (Mustafa Âli, 2019, 384) Ali Paşa’nın bu talebi üzerine şehzade Korkud bu bölgenin kendisinin “*şikâristanı ve zahire ile gelen gemilerin iskelesi ve limanı*” olması sebebiyle kendisine geri verilmesini istemiş fakat bu isteği de reddedilmiştir. Ruhi Çelebi’nin aktardığına göre, Hadım Ali Paşa bu konuda

“kâdimden kapudan zabt alınığelmışdür ve Fireng’ün derbendidür” diyerek bu hasların Korkud’a verilmesine karşı çıkmıştır. (Öztürk, 2023, 245)

Tüm bu gelişmelerin ardından Korkud, 1502’de Manisa’dan Teke Sancağına gönderilir. (Kemalpaşazade, 1997, 233-234) Muhtemelen yaşadığı hoşnutsuzluğu gidermek amacıyla sancağına başka birtakım haslar eklenir.^{iv} Şehzadeye göre bu durum onun İstanbul’dan uzaklaşması ve dolayısı ile diğer şehzadelere göre padişah olma noktasında daha az ihtimale sahip bir yere gönderilmesi anlamını taşımış olmalıdır. Bunun üzerine şehzade Korkud, talep ettiği ikamet ve haslar konusunda aldığı red cevaplar karşısında büyük bir teessüre düşerek artık devlet idaresi anlamında her işi reddettiğini ve bu işe liyakatinin olmadığını, yalnızca ilmi tetkiklerde bulunması adına tahsisata gerek duyduğunu fakat bunu da yalnızca gayrimüslimlerden alınan cizye hasılatından olması gerektiğini ifade etmiştir. (Uzunçarşılı, 2012:163)

Bununla birlikte, Korkud, genellikle eyalet ve sancaklara tayin edilen Osmanlı şehzadelerinin divan-ı hümayuna benzer bir şekilde kendi maiyetlerinde vezir makamında olan lalasına ek olarak, defterdar, nişancı, silahdar, kâtip, çavuş, müteferrika, zaim, ulufeci ve sair hizmetliler bulunmasından hareketle sorumlu olduğu sancağın tüm idare ve devlet işlerini bahsi geçen görevlilere devretmiştir. (Uzunçarşılı, 2012:157) Tüm bu gelişmeler neticesinde Şehzade Korkud’un, saltanat mücadelesinde şansının kalmadığını hissederek kendisini daha çok ilmi uğraşlara vermiş olduğunu söylemek mümkündür. Diğer Osmanlı Şehzadelerinin de kendilerine ait edebi çalışmaları olmuş olsa bile, şehzade Korkud’un kendisini tamamen ilmi uğraşlara vermeyi tercih etmesi onu diğer şehzadelere ayırır. (Uzunçarşılı, 2012:162)

Bu süreçten sonra ne babası II. Bayezid’in oğluna gönderdiği ve sancağıyla ilgilenmesini tavsiye eden mektupları ne de babası namına kendisine nasihat için Antalya’ya gönderilen sabık Anadolu Kazaskeri Alaüddin Ali’nin çabaları hiçbir sonuç vermez. (Kemalpaşazade, 1997: 268) Gelibolulu Mustafa Âli’nin aktardığına göre Korkud bundan böyle kendisine nasihat edenlere “*bana saltanat ve eyalet gerekmez*” demekten başka bir cevap vermemiştir. Bunun üzerine 1508 tarihli bir beratla ilmi araştırmalarda bulunmak üzere Antalya Kalesine çekilmiştir.^v (Gelibolulu Mustafa Âli, 2019, 384, Köksal ve Güman, 2013: 8)

Yine aynı tarihte tamamlayarak babasına gönderdiği “*Da’vetü ’n-Nefsi’t-Tâliha ile’l-A’mâli’s-Sâliha*”^{vi} adlı Arapça eserinde şehzade Korkud, babasına her türlü idari vazifeden affını rica ederken bu hususta şunları söylemiştir;

“*Beni bu niyâbet ve yöneticilik görevinden; dolayısıyla bu sayede işlediğim sayısız zulümden kurtarırsanız ve beni farklı alanlarda hizmetinize ya da yurdumuzun diğer ilim adamları gibi beni de ilim ehlinin yoluna koyarsanız. Doğrusu ben ilim ve ilimle meşgul olmaktan aldığım haz konusunda terki kâbil olmayan bir seviyeye ulaştım. Emirlik göreviyle; dahası geri kalan dünya işleriyle uğraşmak bizim gibi insanların meşgul olmayacağı işlerdendir. Benim adıma böylesi işlerle meşguliyet mümkün olsa da atasözünde geçen “iki karpuz bir koltuğa sığmaz” ifadesinin doğruluğundan şüphe yoktur.*” (Sancak, 2022:461)

Yine aynı eserinde Korkud, bir insanın hem takvalı bir Müslüman hem de başarılı ve etkin bir yönetici olmasına imkân olmadığını belirtmektedir. Bu düşünce Korkud’un saltanat adaylığından ferâğâtının temelini teşkil eder. Belirttiğine göre şeriata her hususta riayet etmek lazımdır ve emirlik makamında bulunan bir kişinin de bu amacı gerçekleştirmesi mümkün değildir. Şehzade Korkud, bu hususu beş gerekçeye bağlar; (Köksal ve Güman, 2013: 28)

1. *Siyasi konularda örfî hukukun şeriata aykırı olabileceği*: Korkud’a göre; siyasi konularda örfî hukukun uygulanması sebebiyle, şer’i hukuka uymak imkansızdır.^{vii} Burada özellikle vurguladığı en önemli konu, kendisine göre örfî siyaset uygulamalarının en çirkini olarak nitelendirdiği ve şer’an hiçbir

gerekçeye bağlanmadan uygulanan ölüm emirleridir. Korkud bu anlamda siyaseten katli uygulamalarının şeriata tamamen aykırı olduğunu ifade eder. Bu çeşit katlin en bilineni özellikle kendisini de yakından ilgilendiren kardeş katli meselesidir. Bu noktayı açıklarken, dedesi II. Mehmed'in meydana getirdiği kanunnameye yer alan kardeş katli maddesine yönelik bir eleştiride bulunduğunu düşünmek yanlış olmaz.^{viii}

2. *Devlet işlerinin yürümesi adına insanlardan alınan vergilerin şer'i hukuka uygun olup olmadığı:* Korkud'a göre, emirlik görevindeki kişinin insanlardan toplamak zorunda olduğu vergilerin şer'i hükümlere tamamen uyamayacak oluşu kabul edilemez. Ona göre; halktan alınan vergilerin bir kısmı şeriatın izin vermediği vergiler, diğer bir kısmı ise şeriatın izin verdiği vergilerle karışmış bazı haksız vergilerdir. Bazı insanların; şeriata değil emirlerin örfüne göre reyadan "gasp" ettikleri bu çeşit malları Beytü'l-mâl'e aktardıklarını, sultanın da hibede bulunan bu malı kullanarak günahkâr olduğu konusunda şüphe ya da bir ihtilafın olmadığını belirtir. Örfî hukuk gereği halktan gasp edilen vergilerin, insanların bu vergileri kendi rızaları ile vermelerini gerekçe göstererek helal olduğunu savunanların aksine Korkud, bunun kötü ve uygunsuz bir görüş olduğunu belirtir. Ona göre vergi verenlerin bunları kendi rızası ile verip vermedikleri açık değildir. Bu hususu ayrıntılı bir biçimde açıklayan Korkud, Gazzâlî, Nevevî, Rafî, Zerkeşî gibi tamamı Şafîî olan âlimlerin yazdıkları^{ix}na referans vermektedir.^x

3. *Devlet işlerinde dünyevi kirlilerden uzak kalınmayacağı:* "Bizler derya misali engin insanlar değiliz ki bu tür pisliklerden etkilenmeyelim." diyen Korkud, devlet işlerinde kul ile Allah arasında işlenen günah kirlilerine bulaşmanın mümkün olmadığını söyler. Daha çok nefis kavramı üzerine örneklendirmeler yapar. Daha sonra bu düşüncesini desteklemek için dünyanın çeşitli arzularından ve harama yol açması şüpheli olan unsurlardan kaçınmaya ve ahireti teşvik eden nasları, ulema sözlerini ve kendi nasihatlerini sıralamaktadır^{xi}

4. *Devlet işleri ile meşgul olmanın insanı din anlayışından uzaklaştırması:* "Devlet işleri, makam ve mevki ilişkileri insanın meşguliyetlerinin çoğalmasını gerektirir ki bu da kalbin Allah ile dolmasını engeller." diyen Korkud, yöneticilik görevinden, şan şöhretten ve fazlaca ilgi ve alakadan kaçmak gerektiğini, ahiret yolunda insanın ancak dünyevi bağlantılarını azaltarak başarılı olunacağını belirtir. İnsanın kendi nefisini kendi elleri ile ehlileştirilmesinin gerekliliğini ifade ederken, bunun ancak dünyaya karşı isteksizliğin bulunması ve ilgi alakanın kesilmesi şartıyla gerçekleşebileceğini söyler ve bir şehzade olarak hükümdarlık yarışından çekilme tercihinin gerekçelerini tekrarlar. Ona göre; yaşadıkları dönemde makam ve mevki elde etmenin ötesinde onu talep etmeye dönük gayret sarf etmek kaçınılmaz şekilde haramlık vasfını hak eden bir durumdur. Bu reddedişi aynı zamanda çeşitli örneklerle güçlendiren Korkud,^{xii} kendi devrinde yaşanan siyasi çekişmelerin hiçbir içtihadı dayanmadığını, aksine bunların inada ve fitne fesadı çoğaltmak yoluyla batılı yaygınlaştırmaya dayalı olduğunu söyler.

5. *Yöneticiliğin getireceği ağır yük ve sorumluluklar:* "Bahsedilen hususlar genel anlamda son zamanlarda idarecilikle birlikte büyük günahlardan ve pek çok noktada kul haklarına girmekten kaçınmanın zorluğuna işaret etmektedir." diyerek, idareciliğin tehlikeler barındırdığını ve sonuçlarının kötü olacağını kuşkusuz olduğunu ifade eder. "Baba ve dedelerimizle onların hasımlarının arasında idarecilik talebi ve onu elde etme uğruna tartışma ve savaşlar, vaaz u nasihat almamız için bize yeterlidir. En eski tarihlerden beri insanların durumu budur." diyerek döneminde meydana gelen olayları işaret eder. Ona göre, benzerler ve akranlar arasında (kardeşlerini kastediyor olmalı) tartışma ve çekişmenin, şiddetli fitnenin ve karışıklığın meydana gelmesi kaçınılmazdır.^{xiii}

Şehzade Korkud, mizacı itibari ile daha çok ilim ve sanat adamı olmasının farklılığını hayatı boyunca hissettirip, özellikle kaleme aldığı ilmi eserlerde, saltanat davası gütmediğini her fırsatta dile getirirse bile, kimi zaman da böyle bir arzusu olduğunu düşündürecek siyasi faaliyet ve temaslarda bulunmuştur. Dolayısı ile de kararsız ve çelişkili bir hareket tarzı takip etmiştir.^{xiv} Elbette bunda dedesi II. Mehmed'in

kanunlaştırdığı saltanat veraseti ve şehzade katli konusundaki uygulamanın payı olduğu unutulmamalıdır. (Köksal ve Güman, 2013: 12)

Bir diğer önemli konu, Osmanlı şehzadelerinin her ne suretle olursa olsun memleket dışına çıkmaları yasakken, Şehzade Korkud, ani bir hareketle Mısır’a giderek orada 14 ay kadar ikamet etmiştir. ^{xv} Mısır’a yaptığı yolculuk esnasında bu seyahati hakkında babası II. Bayezid’e yazdığı arizada, rüyasında Hz. Muhammed’i gördüğünü, onun kendisini hacca davet ettiğini bu nedenle Mısır üzerinden hacca giderek daha sonra sancağına geri döneceğini bildirmiştir. Fakat Memlük Sultanı Kansu Gavri ile görüşmesi ^{xvi} neticesinde babasından kendisinin hacca gitmesine izin verilmemesi sebebiyle hac görevini yerine getirememiştir. İşte bu süreçte kendisinin Memlüklülerden taht için destek talep ettiğinin söylentileri olsa bile, orada yazmış olduğu “*Hallu işkali’l-efkâr*” adlı eserindeki bazı kayıtlara bakıldığında kendisinin bu süre zarfında çeşitli âlimlerle görüştüğü anlaşılmaktadır. (Köksal ve Güman, 2013: 10)

Telif ettiği eserlere kendi el yazısı ile düştüğü notlar göz önüne alındığında adının Mehmed Korkud ve künyesinin ise Ebü-l hayr olduğu anlaşılmaktadır. ^{xvii} Aşağıda daha ayrıntılı ifade edileceği üzere Korkud, bir devlet adamı olmaktan daha çok zamanını ilmi tetebbuat ile geçiren ve fikri yorgunluğunu geçirmek amacıyla üstat olduğu musiki ile ilgilenmeyi adet haline getirmiş bir şehzade olduğu söylenebilir. (Uzunçarşılı, 2012:162)

Korkud’un bir başka dikkat çekici özelliği ise tercih ettiği mezheptir. Gördüğü bir rüya üzerine (Hz. Muhammed’in kendisine Şâfiî fıkihından bir eser olan *Nevevî / Şerhü’l-Mühez-zeb’in* bir bölümünü öğretirken görmüştür.) Şâfiî olduğunu iddia eden şehzade, kaleme aldığı tüm eserlerinde referans yaptığı müellifleri genellikle Şâfiî âlimlerden seçmektedir. Devrin önemli tarihçilerinden Kemalpaşazâde, Korkud’un Şâfiî mezhebine geçme keyfiyetini “*tercih*” terimiyle nitelendirmek suretiyle Korkud’u birçok görüşünde İmam Şâfiî’nin öğretilerini benimseyen tercih ehli bir Şâfiî alim olarak “*Mesâil-i kesîrede akvâl-i İmam-ı Şâfiî tercih etmiştir.*” diyerek tanımlar. (Kemalpaşazade, 1997: 267)

Şehzade Korkud ise, yaptığı bu mezhep değişikliğini eserinde şu cümleler ile anlatır:

“*Bu bilindikten sonra benim daha önceden konusu geçen rüyamın hakikat olduğu ortaya çıkmıştır. Bu rüyanın yorumunun, Şâfiî mezhebine sevk ve irşad olduğu açıktır. Geçmişte sülûlik dönemimde ben böyle iki kez rüya gördüm. Bir kere Peygamber’i rüyamda gördüm. Beni emirlik makamını terk etmeye sevk edecek, fakirlik ve kendi halinde olmaya yönlendirecek şeyleri bana anlatıyordu. İkinci rüyada bu konu hakkında Allah Teâlâ’ya yemin ediyordu. Onun bu irşâdı üzerinde bir irşâdın olmadığına kuşku yoktur. Kim bunu kabullenmezse o kimsenin inadının bir ilacı da bulunmaz. Tevfik Allah ile dir, o ne güzel refîktir.*” (Sancak, 2022: 388)

3. OSMANLI KRONİKLERİNDE ŞEHZADE KORKUD İMAJI

Korkud’un ilmi yönünü hem çağdaşlarının hem de ondan sonra gelen âlimlerin takdir ettiği görülür. Örneğin, Korkud ile görüşen Muhammed b. Bedreddin el-Vefâî’nin (940/1534) *Hazînetü’l-Efâzil* isimli eserinde anlattıklarını aktaran Kâtip Çelebi, söz konusu eserden; “*Korkud ile 912 senesinde Antalya’da görüştim. Kendisini hadis ilminde bir imam; usûl, esmâu’r-ricâl ve tarih ilimlerinde bir derya buldum. Onun daha çok faziletleri vardır.*” şeklinde bir alıntı yapar. (Katip Çelebi, 2010:31)

Bunun yanı sıra Kemalpaşazade Korkud hakkında “*Fusûl-i usûlü tavzih ve telvîhde, delâil-i hilâfiyyeyi ve mesâil-i ihtilâfiyyeyi tercih ve tenkîhte fahrulislâm Pezdevi ve Şemsüleimme Serahsî gibi âlim-i tahkik ve alem olmakla istişar buldu. Esâs-ı belâgat ve delâil-i i’câz olan mebâni-i me’âni ve mesâil-i beyânı izah ve telhiste keşf-i dekâyık edüb keşşâf-ı hakâyık olmakla allâme-i Zemahşerî gibi fâik ve Şeyh Abdulkâdir gibi mâhir oldu.*” ifadelerini kullanmaktadır. (Kemalpaşazade, 1997:267)

XVI. Yüzyıl divan şairlerinden Sehi Bey (ö. 1548) ve Latîfi (ö. 1582) ise tezkirelerinde Korkud hakkında önemli bilgiler vermektedir. Örneğin Sehi Bey, “Şiirde “Harimi” mahlasını kullanmıştır. Âlim, faziletli, fen sahibi padişahı. Olgunluğuna nihayet yoktur. Fetva konusunda “Korkudiye” adlı bir kitap yazdı. Eser, büyük kadıların ve ehil kimselerin huzurunda kabul gördü. Musiki ilminde de mahir ve her çeşit sazı çalmaya kadir idi. Hatta “Gıda-yı Ruh” adlı bir saz tasnif etmiştir ki kendi icadıdır. Anlayanı yanında rağbet görmüş ve hoş-avaz düşmüştür. Bu kadar maarif ve fazilet içinde iken şiir söylemeye de yönelmiştir.” şeklinde ifade eder. (İsen, 1998: 57)

Bununla birlikte Latîfi ise: “Sultânların bilginlerinden, şehzâdelerin bilgelerindendir. Pek çok deve katarı, dağı andıran kütüphanesini ve kütüphane hazinesini taşırdı. Ulu şehzadeler arasında bilim ve olgunlukta seçkin ve üstün bilgi ve beceri cihetinden büyük bilginlerden sayılmaya layık biriydi. Arapça fetvâ alanında bir eseri, başka bazı olanlarda da şerh ve hâşiyeleri vardır. Özellikle musiki ilminde eşi benzeri olmayan bir yaratıcı ve bilgisini uygulayan biriydi. Bu yüzden bilgi ve beceriye ilgi duyar, sanatı desteklemek isterdi. Bunun içindir ki sarayı şairlerin toplandığı, fasih ve yetenekli kişilerin bir araya geldiği yerd. İnsanların seviye ve değerlerini çok iyi bildiğinden dolayı herkese durumuna göre ilgi gösterir, derecesine göre rağbet ederdi. Asla yeteneksizlere değer verip ehline zulmetmez insafyolundan sapıp gerçeğe uymamazlık etmezdi. Şiir alanında da mükemmel divanı, beğenilen şiirleri ve nazik bir ifadesi vardı.” şeklinde ayrıntılı bir açıklama yapar. (İsen, 1991:75)

Hoca Sâdeddin Efendi ise *Tâcü't-tevârih* isimli eserinin birkaç yerinde Korkud'un alim kişiliği hakkında yorumlarda bulunur. Örneğin, “Sultan Korkud, gerçekte özellikleri ve üstünlükleri sayılamayacak ölçüde bilim ve bilgelik alanında benzeri bulunmayan bir kişidir.” diyerek şehzadeyi över. (Hoca Sadeddin Efendi, 1979:4) II. Bayezid'in oğulları hakkında bilgi verirken ise yine Korkud hakkında şu ifadeleri kullanır. “Soylu oğullarından Sultan Korkud olgunluk niteliklerinde eşi olmayan ve bütün güzellikleri özünde toplayan bir şehzade idi. Uygulamalı bilimlerde derinleşmiş, özellikle şeri'at bilimlerinde büyük üstünlük göstermişti. Fıkıhta imamların görüşlerini birleştiren pek değerli bir kitap yazmıştır. Musiki de becerisi öyle bir ölçüde imiş ki gönül alıcı ve duyguları peşrev ve besteleri ol sanatın ehli katında pek tutunmuştur.” (Hoca Sadeddin Efendi, 1979:111)

Yine Kınalızade Hasan Çelebi'de tezkiresinde Korkud'un âlim kişiliğinin altını çizmek maksadıyla “Şerh-i Mevâkıf-ı Cürcânî kitabını gördüm. Kenarında hatt-ı şerifleri ile bazı irâdât tahrir ve tastir eylemişlerdir.” ifadelerini kullanır. (Kınalızade Hasan Çelebi, 1981:104)

Aynı şekilde, Gelibolulu Mustafa Âlî'de: “İmdi bu kıssanın aslı budur ki Şehzâde-i mezkûr ilm u ma'rifetle zâtı ma'mûr be kütüb-i fıkhiyyeden Fetâva-yı Muhîr'in iki mezhepte iftâsı caiz olan mesâ'ilini ve ihtilâfât-ı ferikına müte'allik mevâddı bir müstakil kitâb etmiş âlim-i kâmil olmağın sâbir şehzadelerden verâsat-i saltanata kendüyi ehakk u elyâk bilirken...” şeklinde bir bilgi verir. (Gelibolulu Mustafa Âlî, 2019:384)

Şehzade Korkud'un âlim kişiliği hakkında 17 ve 18. Yüzyıl tarih yazıcılığında da ifadeler bulmak mümkündür. Örneğin, Münecimbaşı: “Sultan Korkud âlim ve fâzıl şehzâde olub müellefât-ı celilesi vardır. Ezcümle fikh-ı şerifte Korkudiye dedikleri Fetâva'yı onlar cemetmişlerdir.” derken, Müstakimzade ise, Katip Çelebi gibi Muhammed b. Şeyh Bedreddin el-Vefâî'den naklen Korkud hakkında: “Harîmî, es-Sultân el-Fâzıl Korkud b. Es-Sultân Bâyezîd b. Ebu'l-Feth Mehmed Han el-Osmânî'nin mahlasıdır. Şeyh Bedreddin el-Vefâî, Hazînetu'l-Efâzil isimli eserinde şöyle demiştir: Onunla ölümünden sekiz sene önce karşılaştım. Onun hadiste imam, usulde deniz, tarihte ni'met buldum. Onun Hâfîzu'l-Lisân ve'l Cinân ve Fetâvâ isimli eserleri vardır.” diye bilgi vermektedir. (Furat, 2010: 195)

4. ŞEHZADE KORKUD'A AİT ESERLER

Şehzade Korkud'un şairane kişiliğinin üstünde ayrıca durmak gerekir. Şiirlerinde “Harîmi” mahlasını kullandığı bilinen şehzadenin yukarıdaki kaynaklarda belirtildiği üzere başarılı bir divanı bulunmaktadır.^{xviii} Divan oluşturacak kadar şiir kaleme alması onun edebiyatla olan alakasını göstermesi bakımından önemlidir. Korkud'a ait şiirler Ali Emîrî tarafından bir araya getirilerek günümüze kadar ulaşmıştır. (Gökdemir, 2020:53) Âşıkâne, ahlâkî ve tasavvufî şiirlerinden oluşan divanı Millet Kütüphanesinde dir. Divanında 52 gazel, 1 Arapça manzume, Türkçe' de 2 beyit bulunmaktadır.

Aşağıdaki matla onun şiir örneklerinden biridir:

Beyt: Tûtiyâ-yı hâk-i pâyinden eden kat-ı nazar

İki gözümse gerekmez çıksın ey nûr-ı basar (İsen, 1990:75-76)

“Ey gözümün nuru, senin ayak toprağının sürmesinden bakışını alıkoyan iki gözüm de olsa bana gerekmez, varsın çıksın.”

Şehzade Korkud'un bir diğer önemli özelliği hattatlık sanatında mahir olduğudur. Zira kendisini geliştirmek amacıyla hat sanatının Osmanlılardaki pîri Şeyh Hamdullah'tan özel dersler aldığını söylemek mümkündür. Bu sanatsal becerilerine örnek olarak bir Kuran musafî ve bazı besteleri günümüze ulaşmıştır.^{xix} Her türlü sazı ustaca çalabildiği, hatta “gıdâ-yı rûh” adlı bir saz icat ettiği bilinmektedir.^{xx}

Korkud'un divânı dışındaki tüm eserleri Arapça'dır ve günümüze ulaşan dört eseri bulunmaktadır. Birincisi, Ganimet Hukukuna dair yazdığı *Hallu İşkâli'l-Efkâr fi Hilli Emvâli'l-Küffâr*. İkincisi, *Da'vetü'n- Nesfi't-Tâlihâ ile 'l-A'mâli's-Sâlihâ* (aynı zamanda *Kitâbü'l-Harîmi fi't-Tasavvuf* olarak da bilinir.) üçüncüsü, II. Bayezid'e Mısır'a yaptığı seyahatin sebeplerini ve babaya itaatle ilgili hadis ve anekdotları içeren *Vesîletü'l-Ahbâb alâ Vechi'l-icâz*, dördüncüsü ise *Şerh-i Eflâz-ı Küfr* diye debilenen ve bu isimden de anlaşılacağı üzere küfre neden olan sebeplere dair bir kitap olan *Hâfizü'l-insân en Lâfızı'l-îmân*'dır.

Korkud'un eserlerinin içeriklerine dair bilgiler ise şöyledir;

1. Da'vetü'n-Nesfi't-Tâliha ile'l-A'mâli's-Sâliha bi- âyâti'z-zâhireve'l-beyyinâti'l-bâhire:

Eserleri içerisinde en kapsamlı olanı budur.^{xxi} Korkud'un bu eserini meydana getirmek üzere birçok tefsir, hadis, tasavvuf, fıkıh, kelam ve felsefeye dair çalışmaları incelediğini söylemek mümkündür. Eserde ayrıca şehzadenin şahsî kütüphanesi hakkında da bilgiler bulunmaktadır. Belirttiğine göre tefsir içerikli yirmiye yakın, hadis alanında ise otuz yedi kitabı bulunmaktadır. Bu hadis kitapları içerisinde Cemâleddin Zeylâfi'ye ait *Tahrîcu ahâdisil'l-Hidâye*, Sirâcaddin İbnü'l-Mülkin'e ait *Tahrîcu ahâdisi'r-Râfî* ile İlelü't-Tirmizî, İlelü İbn Hatim er-Râzî ve Hâzîmî'ye ait *Kitâbü'n-nâsîh ve'l-mensuh* gibi eserlere sahip olduğunu ifade eder. Bununla birlikte Korkud hadis şerhlerinden on bir, genel hadis kitaplarından yedi, hadis ricali kitaplarından ondan fazla, usûl fıkıh kitaplarından otuzdan fazla, *Ebü Hanîfe*'nin fıkıhına ait kırktan fazla, *Malikî* mezhebine ait beş, *Hanbelî* mezhebine ait üç ve *Şafî* mezhebine ait ise yüz on dört kitabı olduğunu belirtir. (Sancak, 2022:365)

Bununla birlikte başlığında da anlaşılacağı üzere eser; yorgun nefisleri salih amellere ayet ve delillerle davet etmek üzere kaleme alınmıştır. Özellikle üzerinde durduğu konu, siyasete örf şüphesi karışmadan, şer'in icrasının imkansızlığı üzerinde durmasının yanı sıra, Sultanların da yaptıkları icraatlar sebebiyle ahirette sorumlu olduğunu belirtmekte ve yine şer'i bir hak olmaksızın nefislerin öldürülemeyeceği üzerinde durmaktadır. (Furat, 2010: 197)

Eseri önemli yapan bir diğer nokta, kendisinin mevcut hukuk düzenine karşı fıkıh ve ahlak noktalarında yaptığı eleştirilerle, özellikle yöneticilik görevlerinden çekildiğine yönelik ifadeleri sebebiyle konumuz açısından bilhassa önemlidir. Eserinde babasına, her türlü idari vazifeden affını isteyerek, başka

türlüsünün hesapsız zulümlere yol açacağını, kendisini memleketin sair alimlerinden biri olarak görmesini talep eden bir arzuhal^{xxii} yer almaktadır.

2. Vesiletü'l-Ahbab ala vechi'l-'icaz telifü veledin harraketü'i-şevku ile arzi'l-Hicaz:

Vesiletü'l-Ahbab yine Şehzade Korkud'un babasına hitaben yazdığı ve özellikle Mısır'a yaptığı yolculuğun sebeplerini ve önemini anlattığı bir eserdir. Toplamda yedi fasıl üzerinedir. Özellikle baba-oğul arası ilişkileri konu alan hadisler içerir. Bu eserin önemi kendi hattıyla kaleme almış olmasıdır. Mısır'a gidişine bir anlam yüklemek maksadıyla, Hz. Muhammed'in kendisini rüyasında hacca davet ettiğini yazarak eserine başlar. İçerik olarak, Hicaz'a yapacağı yolculuğun sebepleri ile, babasının bu duruma sabır göstermesini istediğini, haccın ve Hz. Muhammed'in kabrine ziyaretin çok faziletli bir ibadet olduğunu, yine de emirlere itaatin, sadakatin ve de yeminleri tutmanın önemini vurgulayarak, hac vazifesinin hemen ardından sancağına döneceğini beyan etmiştir. (Uzunçarşılı, 2012:204)

3. Kitabu Halli İşkali'l-Efkar fi Hilli Emvali'l-Küffar:

Şehzade Korkud'un bu üçüncü eseri, muharebe zamanlarında düşmandan alınmış olan esirlerin ve diğer ganimetlerin taksimine dair getirdiği eleştiriler üzerine yazılmıştır. Bu hususu değerlendirirken, çeşitli alimlerin eserlerinden faydalanmıştır. Onun bu eseri, fıkıh konusunu nasıl ele aldığına görülmesi bakımından önemlidir. Özellikle Şafîî bir alim olarak ganimet hukukunu ele almış olması ve bunu yaparken de yine büyük şafî alimlerin tespitlerinden yararlanmış olduğu göze çarpar. (Köksal ve Güman, 2013: 24)

4. Şerh-i Elfaz-ı Küfr / Hâfızü'l-lisan an lâ-fızı'l-îman:

Eserin yazılma sebebi hakkında Şehzade Korkud bizlere bizzat şu cümleleri aktarmıştır.

“Zamanımızda ki birçok cahillerin hatta din hususunda ki bilgisizlikleri sebebiyle bir hayli medrese talebeleriyle ilim müntesiplerinin dillerinde çok kere dolaşan elfaz-ı küfr'dan haberdar oldum. Bunun üzerine bir hayli kitap tetkik ettim. Fakat bunu yeter derecede beyan edip açıklayan hiçbir şey bulamadım. Bu sebepten ötürü bu meseleye dair malumat toplayıp, fîru'kaidelerine riayet etmek sureti ile iki esası yani usul-i fikh ve usul-i din esasları üzerine izah etmeği aradaki müşkülü de hal etmek suretiyle şerh ettim.” (Uzunçarşılı, 2012:204)

Eseri genel olarak 3 kısımdır. İlk kısım imânın beyanı, ikinci kısım imânı izale eden şeyler ve son kısım irtidad ahkâmını anlatmaktadır. Mevcut Topkapı Sarayı nüshasında, Şehzade Korkud'un kendi elinden tashih ve ilaveler bulunmaktadır.

Günümüze Ulaşamamış Eserleri

Fetavây-ı Korkudhâniyye şehzade'nin özellikle Hanefî ve Şafîî mezheplerine göre çeşitli fetvaları bir ayara getirdiği eserlerinden biridir. Genellikle caiz ve ihtilafli meselelerin halline dair yol gösterici olduğu kabul edilir. Eseri nadir yapan özelliği yalnızca kendisine ait fetvaların toplandığı bir eser olmayıp, kapsamlı bir fıkıh kitabı olmasıdır. Çağdaşlarının ve ondan sonra gelenlerin hemen hemen tüm çalışmalarında bahsettiği bu eser maalesef günümüze ulaşamamıştır. Eserin elimizde olmayışı, Şehzade Korkud'un bir fıkıh alimi olarak değerlendirilmesi noktasında şüphesiz büyük bir eksikliklerdir. (Köksal ve Güman, 2013: 18) Korkud'un günümüze kadar ulaşamamış *Korkudhâniyye*'den başka üç eseri daha bulunur. Bunlar, *Gâyetü'l-irşâd ilâ Sebîli'r-Reşâd, el-Matalibü's-Şerîfe* ve *er-Riyâzu't-Tariyye*'dir. Bu eserlerin isimleri, günümüze ulaşmış eserlerinde verdiği referanslar ile ortaya çıkar.

5. SONUÇ

Bu çalışmada Şehzade Korkud'un ilme yönelik tercihleri siyasi hayatına ve idarecilik görevine paralel olarak ele alınmıştır. Eserlerine bakıldığında Korkud'un fıkıh, kelam, hadis, tefsir gibi birçok kaynağa başvurarak dini- tasavvufî konuları işlediği göze çarpar fakat aynı zamanda babası II. Bayezid'e sunduğu bu eserlerin pek çok kısmında siyasi birtakım mesajların bulunduğunu ayrıca belirtmek gerekir.

Korkud'un eserlerinde tercih ettiği bu yöntemin, sadece yaşadığı hayal kırıklıkları, şahsî hırsları ya da kendisini yakından ilgilendiren kardeş katli uygulaması ile ilişkilendirilmesinin yanlış olmasa bile eksik bir algı taşıdığını söylemek mümkündür. Eserleri incelendiğinde Korkud'un dini- tasavvufî alanda çok nadir ve değerli kitaplara sahip olduğu görülebilir. Kütüphanesine dair verdiği bilgilere ya da eserlerinde işlediği konular hakkında gördüğünü veya incelediğini belirttiği kitaplara bakıldığında ilmî literatüre ne derece hâkim olduğu anlaşılabilir. Dahası dini ve siyasi konulara şer'î – örfî bağlamda yaklaşarak ustalıklı ve bilinçli bir şekilde yönelttiği eleştirilere bakıldığında adalet çerçevesinde kanun uygulamalarını sorgulaması Korkud'un bir islâm âlimi olarak değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koyar.

Nabil Tikriti'nin şehzade Korkud hakkında yazdığı doktora tezinde ortaya koyduğu üzere Korkud, idari vazifelerden başka bir ifade ile sancağını yönetmek görevinden alınması talebine yönelik tercihlerini çoğunlukla dini sebeplere dayandırıyor olsa bile, bunun bir bakıma siyasi bir hamle olduğunu da düşünmek mümkündür. Özellikle ortaya koyduğu âlim şehzade imajının aslında tahta en uygun şehzadenin kendisi olduğu yönünde bir yol çizmek gayreti ile bilinçli bir şekilde yapıldığı da düşünülebilir. Bir başka açıdan, Korkud'un *Da'vetü 'n-Nefsi't-Tâliha'*da ifade ettiği üzere takvalı bir müslüman ile iyi bir yönetici olmanın gerekliliklerinin aynı anda yapılamayacağını savunması onun fakih kimliğini vurgularken, eserdeki esas amacın metnin aralarına yerleştirilmiş siyasi meselelere dair görüşlerde aranması gerektiği unutulmamalıdır. Eserin başlığının “*yorgun nefisleri salih amellere davet*” olduğu düşünülürse, iman, ölüm, ahiret, amel, tövbe, ibadet, akıl, kalp, nefis gibi konuların arasına ustalıklı yerleştirdiği makam hırslarının sonuçları, idarecilerin mesuliyetleri, sultanların vazifeleri, yönetici olmanın zorluğu ve mesuliyeti, sultan naiplerinin vazifeleri ve eserin sonuna doğru yöneticilik görevinden alınması hakkında babasına yazdığı arzuhal oldukça göze çarpar. Dahası, âlim kişiliğini vurgulamak gayretinde olduğu bir eserde yalnızca Ayasofya nüshasında bulunan kayda göre Rodos Şövalyeleri ve Ebubekir Dârânî hakkındaki mektubu bu süreçte anılmaya değer. Dolayısıyla *Da'vetü 'n-Nefsi't-Tâliha'*nın tamamen fikhî bir perspektifle yazıldığı söylenilemez. *Vesiletü'l-Ahbab* ya da *Kitabu Halli İşkâli'l-Efkar* isimli diğer kitaplarının da bu doğrultuda sadece fıkıh ya da hadis kitabı olduğunu söylemek, dini argümanlar taşıyor olsalar bile, okuruna sezdirilmemek gayretiyle – belki de değil- siyasi bir araç olarak kullanıldığının altı çizilmelidir. Eserlerin özellikle II. Bayezid'e yazılmış olması, Korkud'un âlim kişiliğine ek olarak kendi karakterindeki siyasi yetkinlikleri ortaya koymak gayreti olarak algılanabilir. Özellikle Korkud'un Manisa'da yaşadığı sancak tartışmalarına ek olarak, bir süre sonra Antalya'ya gönderilmesi ve bu süreçte patlak veren Şahkulu Ayaklanması gibi isyanları engellemekte başarısız olması, kendisinde gördüğü siyasi ve askeri başarısızlığını başka bir karakterle doldurmaya çalışma gayretinde olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır.

Bununla birlikte Osmanlı arşivinde bulunan mektupların, kitaplarında ortaya koyduğundan daha farklı bir Korkud imajı ortaya çıkardığını da ayrıca belirtmek gerekir. Özellikle sancak talepleri üzerine yapılan değişiklikleri beğenmemesi ya da Manisa Sancağına ısrarla geri dönmek istemesine aldığı red cevaplar karşısında takındığı ruh hali, özellikle kız kardeşi Fatma Sultan'a yazdığı mektupta oldukça görülür bir hal alır. Burada şu sorular sorgulanmaya değerdir. Korkud gerçekten idari görevlerden çekilmek istemekte midir? Ya da Korkud bir Osmanlı şehzadesi olarak yöneticilik görevinden çekilebileceği gibi bir seçeneğinin olup olmadığı konusunda ne düşünmektedir. *Da'vetü 'n-Nefsi't-Tâliha'*da kaleme aldığı küçük bir paragraf bize bu konuda fikir verecektir. Korkud bu anlamda, emirliği terk etmekteki maksadının günahları ve günahlara yol açan sebepleri azaltmak, günah işleyenlerden uzaklaşmak ve emirlik görevi olmadan emirlikten kaynaklanan zulümlerden, onda biri oranında; belki daha az ya da onda bire yakın bir oranda kurtulmaktır der ve ekler; “*Mutlak anlamda veliyyü'l-emr görevinden ve günahların tamamından kurtulmak mümkün olmasa da bu görevleri gözde büyüterek çabalamak gerekmez. Ötesinde bu görevden gelecek faydaların tamamını devamlı görmek ve günahlara dalmak da gerekmez*” (*Sancak*, 2022:450) Korkud'un bu cümleleri okurlarına bir şehzade olarak

hanedanın siyasi yükünden kopmanın imkânsız olduğunu farkında olduğunu gösterir. Devamında Korkud, yöneticilik görevleri hakkında babasına taleplerini ve gerekçelerini sıraladığı arzuhalde bildirdiği üzere – üstelik dini olarak ortaya koyduğu tüm argümanlardan sonra – bu sefer bu görevleri sürdürebilmek için ne derece isteksiz olduğunu uzun uzadıya anlatır. Kalben ve bedenen zayıf oluşunu sebep göstererek, sancağındaki sorunların kendisine arz edilmesini kaldıramadığını ifade eder. Sorunlar arz edildiği süreçte başının döndüğünü, canının sıkıldığını, kafasının karıştığını ve dağıldığını fakat ne zaman kitap uğraşına girse bu hale gelmediğini belirtir.

Sonuç olarak, Korkut'un eserlerindeki bu çeşit dini ve siyasi söylemlerinin idari görevlerden çekilme talebi etrafında şekillendiğini söylemek mümkündür fakat yine de belirtilmelidir ki, Korkud'un sancak yöneticiliği istememesi konusunda ortaya koyduğu gerekçeler kendi içerisinde bir tutarsızlık ve değişim hali gösterir. Örneğin, emirlik görevini istemediğini ve bunu dini sebeplere bağladığı kısımları anlattıktan sonra bir başka başlık altında görevleri istememesini kişisel yetersizlik ve isteksizlik haline bağlamaktadır. Hatta bu durumu çocukluğundan beri hiç istemediğini bile yazmıştır. Dahası eserinde uzun paragraflar boyunca dünya malının boş olduğu hakkında argümanlar sıraladıktan sonra sancağından babası II. Bayezid'e yazdığı mektuplarında masraflarını karşılamakta zorlandığı gerekçesiyle kendisi için cizye hasılatından gelir talebinde bulunması ya da zayıf bünyesine iyi gelmediğini belirterek ikamet yerini sürekli değiştirmek istemesi Korkud'un çalkantılı ruh halini göstermesi bakımından önemlidir. Denilebilir ki, şehzade Korkud, âlim kişiliğini ve ilme yönelik tercihlerini ortaya koyduğu eserlerinde kendini bir Osmanlı şehzadesi olarak Osmanlı sistemini, adaletini ve kişisel hayatını sorgular bir konuma getirmiştir Korkud'un esas düşüncesi ne olursa olsun, Osmanlı Hanedanı'na mensup bir şehzade olarak kendisi ile doğrudan bağlantılı olan ve muhtemelen ölümü ile sonuçlanabileceğini bildiği meseleleri açıkça sorgulamış olmasının son derece önemli olduğunu unutulmamalıdır.

REFERENCES/KAYNAKÇA

- DUMAN, M. F. (2020), “Şehzade Korkut’un Hayatında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, (Ed.) Duman, M. F. ve Ögke A., Şehzade Korkud Kitabı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- EMECEN, F. (2002) “Korkud, Şehzâde”, T.D.V. İslam Ansiklopedisi, C.26, 205-207, İstanbul.
- FURAT, A.H. (2010). “Osmanlı Hânedanında Şâfiî Bir Fakîh: Şehzade Korkud (Ganimet Ahkamıyla Alakalı “Kitabu Halli İşkâli’l-Efkâr Fi Hilli Emvali’l-Küffâr” İsimli Eseri Bağlamında)”. Ekev Akademi Dergisi (44): 193-211.
- GELİBOLULU MUSTAFA ÂLÎ (2019), Kühnü’l-ahbâr, (hz. Ali Çavuşoğlu), TTK Yayınları: Ankara.
- GÖKDEMİR, A (2020), “Sevdâyî ve Fedâyî’nin Kaleminden Şehzade Korkut”, Ed.) Duman, M. F. ve Ögke A., Şehzade Korkud Kitabı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- HOCA SADETTİN EFENDİ (1979). Tacü’t-tevarih, C. IV. Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- İSEN, M. (1991). Latîfi Tezkiresi, Akçağ Yayınları: Ankara.
- İSEN, M. (1998). Sehî Bey Tezkiresi Heşt-Bihîşt, Akçağ Yayınları: Ankara.
- KÂTİP ÇELEBİ (2010) Süllemü’l-Vusûl ilâ Tabakâti’l-Fuhûl, IRCICA Yayınları: İstanbul.
- KEMALPAŞAZÂDE (1997), Tevârih-i Âl-i Osman, VIII, (yay. Ahmet Uğur), TTK Yayınları: Ankara.
- SANCAK, M. (2022) Şehzade Korkud, Siyasetin Ahlaki Eleştirisi, Da’vetü 'n-Nefsi't-Tâliha ile'l-A'mâli's-Sâliha, Timaş Akademi: İstanbul.
- KÖKSAL, A. C. GÜMAN, O. (2013), Şehzade Korkud, İslam’da Ganimet ve Cariyelik, Osmanlı Sistemine İçeriden bir Eleştiri “Hallu İşkâli’l-Efkâr Fi Hilli Emvâli’l-Küffâr”, İSAR Yayınları, İstanbul.
- MÜSTAKÎMZÂDE SÜLEYMÂN SA’DEDDÎN (1928). Tuhfe-i Hattâtîn, Devlet Matbaası: İstanbul.
- MÜNECCİMBAŞI, (1995) Câmi’üdü-üvel, (der.) Ahmet Ağırakça, İnsan Yayınları, İstanbul.
- UZUNÇARŞILI, İ. H. (2012) “II. Bâyezid’in Oğullarından Sultan Korkud”, Osmanlı Hanedanı Üstüne İncelemeler (Seçme Makaleler 2) içerisinde, 157-214, Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.
- YILMAZ, F. (2018) Selim’i Yazmak, Osmanlı Araştırmaları Dergisi, Sayı LI, 297-390

ARŞİV BELGELERİ

TSMA NO: 7644, 5679, 6356, 6357, 5587, 6684/1-3, 5664.

Da’vetü 'n-Nefsi't-Tâliha: Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Ayasofya, 1763

Hallu İşkâli’l-Efkâr fi Hilli Emvâli’l-Küffâr, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Ayasofya, 1142

Vesiletü’l- Ahbab ala vechi’l-‘icaz telifü veledin harraketü’i-şevku ila arzi’l- Hicaz: Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Ayasofya, 3529.

Şerh-i Elfaz-ı Küfr / Hâfızü’l-lisan an lâ-fizi’l-îman: Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Ayasofya, 2289.

Şehzade Korkud Divânı, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri, 104.

EXTENDED SUMMARY

Towards the end of Bayezid II's life, three sons left. Prince Korkud who is the subject of this work is the middle son. He was the elder brother of Selim I, and the younger brother of prince Ahmed. Prince Korkud is distinguished from other princes by the qualities he had. As a reflection of the education he received, he was one of the leading figures of his time, especially in science and art. His mastery of the Arabic and Persian languages must have led him to this kind of interest from a young age. Although the studies about him are usually about the power struggles which is the part of his political life but this study does not include the throne struggles and the changing power balances of the Bayezid II and Selim I period. The most important point here is to underline the character of the prince Korkud that he combined the traditions of science and politics in himself on Ottoman Dynasty. In addition to be occupied with with poetry and calligraphy like other princes, he also produced works in the fields of fiqh, kalam and mysticism. It is known that in his political life, which started in Saruhan Sanjak in 1483, he did not want to deal with this sanjak for which he was responsible, and as a result, he transferred these duties to the people around him. In 1502, he was appointed from Saruhan to Teke Sanjak. After this appointment, which was not voluntarily, he exhibits a rather dissatisfied attitude. This means that he moved away from Istanbul and was therefore sent to a place less likely to become a sultan. Prince Korkud, who is aware of this situation, rejects all duties related to the sanjak management job from now on and says that he does not have the skills for this job. It can be said that after all these developments, the prince Korkud felt that he had no chance in the struggle for the sultanate, and gave himself to scientific endeavors. His works were reveal the diversity of the inner world of prince Korkud. His works showing his poetry skill and his aptitude for calligraphy comes from the lessons he took from the famous master of the period, Sheikh Hamdullah. To refer to the works of Prince Korkud, who was undoubtedly a high scholar, first one was named as '*Da'vetü 'n-Nefsi't-Tâliha ile'l-A'mâli's-Sâliha bi-âyâti'z-zâhireve'l-beyyinâti'l-bâhire*'. This was his most comprehensive work. As the name suggests, the work was written to invite tired souls to good deeds with verses and proofs. The subject he especially focuses on, besides emphasizing the impossibility of executing the shar'ah without the suspicion of custom in politics, states that the Sultans are also the poor in the hereafter due to their actions, and emphasizes that souls cannot be killed without a shar'i right. Another point that makes the work important is that it is especially important for our subject because of his criticisms against the current legal order on fiqh and morality, especially because of his statements that he withdrew from the race for monarchy. In his work, he asks his father to be forgiven from all kinds of administrative duties, and asks him to see himself as one of the other scholars of the country, that otherwise would lead to uncountable cruelties. The second one was named as '*Vesiletü'l- Ahabab ala vecchi'l-'icaz telifü veledin harraketü'i-şevku ila arzi'l- Hicaz*'. This work tell the reasons and importance of Prince Korkud's journey to Egypt, which he wrote to his father. It is on seven chapters in total. It contains hadiths about the relationship between father and son. The importance of this work is that it was written with its own hand. His third work known as '*Kitabu Halli İşkali'l- Efkar fi Hilli Emvali'l-Küffar*'. This book was written on the criticism of the division of captives and other spoils taken from the enemy in times of war. While evaluating this issue, he benefited from the works of various scholars . This work of his was important in terms of how he deals with the subject of fiqh. '*Şerh-i Elfaz-ı Küfr / Hâftzü'l-lisan an lâ-fızı'l-îman*' was the fourth work on his life and was written on Islamic truths. It is understood that in the work in the Topkapı Palace, arrangements and additions were made by the prince Korkud 's own hand. His last work is '*Fetavay - i Korkudiyye*'. Can understand by the name, Prince arranges various fatwas according to Hanafî and Shafi'i sects. Unfortunately, this work, which his contemporaries and those who came after him mentioned in almost all his works, has not survived to the present day. As can be clearly seen from his works, Prince Korkud ; He is a scholar who has developed himself quite well on issues such as fiqh, kalam, hadith and sect. When the Ottoman chronicles are examined, it is seen that both his contemporaries and those who came after him emphasized the scholarly aspect of the prince. Individuals such as Ibn Kemal, Sehi Bey, Latifi, Hoca Sadeddin Efendi, Kınalızade Hasan Çelebi, Mustafa Ali, Münecimbaşı, Müstakimzade praise the highly successful scientific accumulation of Prince Korkud in their works.

SONNOTLAR

- ⁱ Şehzade Korkud'un hayatı ve eserleri hakkında ayrıntılı bilgi için şu çalışmalara bakılabilir; Nabil Tikriti, *Şehzade Korkud (ca. 1468 – 1513) and the Articulation of Early 16th Century Ottoman Religious Identity*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2004, The University of Chicago, Chicago, Illinois. Sadık Yıltaş, *Kitabu Halli İşkâli'l-Efkâr Fi Hilli Emvâli'l-Küffâr ve Da'Vetu'n-Nefsi't-Tâliha ile'l-a'Mâli's- Saliha adlı eserleri bağlamında Şehzade Korkud'un fihki görüşleri*, İstanbul: Son Çağ Yayınları, 2022. Abdullah Vahdi Kanatsız, *Da'wah n-Nafs: Şehzade Korkud on örf and shari'a in the Ottoman context / Da'vetü'n-Nefs: Şehzade Korkud'un Osmanlıda Örf ve Şeriat Üzerine Düşünceleri*, Yüksek Lisans Tezi, 2013, Sabancı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. Kurt, F. (2020). "Şehzade Korkud'a Göre İman-Küfür Sınırı". *Diyanet İlmî Dergisi*, 56(1), 157. Mehmet Balaban, *Şehzade Korkud Vakası*, Yüksek Lisans Tezi, 2020, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- ⁱⁱ Şehzade Korkud'un sancağına gönderilirken ayrıntılı teşrifat listesi için bkz: TSMA NO: 7644
- ⁱⁱⁱ “*Mezkûr Bergama fakire sadaka olsa baki ferman sultanımıdır.*” Şehzade Korkud'un Bergama'da ikamet etmek istemesini içeren arzı için bkz: TSMA NO: 5679.
- ^{iv} Şehzade Korkud'a eklenen haslar hakkında gönderilen berat için bkz: TSMA NO: 6356. Söz konusu berat, sancak haslarının değerlerine dair bilgiler verdiğinden Korkud'un senelik 2.235.900 akçelik bir gelir elde ettiği görülür.
- ^v Şehzade Korkud'a II. Bayezid tarafından sancağının yönetilmesi adına bir sancakbeyi atanması hk berat için bkz: TSMA NO: 6357. Ayrıca bkz: Kemalpaşazade, *Tevârih-i âl-i Osmân*, VIII. Defter, Hz. Ahmet Uğur, TTK Yayınları, 1997. “*kendüye hazine-i âmireden otuz kez yüz bin akçe sâliyâne mukarrer olub, Antalya hisarında karâr eyledi.*” s. 265.
- ^{vi} Korkud, *Da'vetü 'n-Nefsi't-Tâliha ile'l-A'mâli's-Sâliha*, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Ayasofya, nr. 1763. Eserin çevirisi için bkz: Şehzade Korkud, *Siyasetin Ahlaki Eleştirisi, Da'vetü 'n-Nefsi't-Tâliha ile'l-A'mâli's-Sâliha*, Çev. Musa Sancak, Timaş Akademi, Eylül 2022
- ^{vii} Korkud Şer'i ve Örfi hukuk hakkında şöyle bir yorum yapar; “*İnsanların çoğu örfi siyasi hukukun kaldırılmasını istemez, sultanlarını bu konuda desteklemezler. Hatta şeriata riâyet ve şer'i siyasi ahkâmı uygulamak adına örfi hukukun kaldırılmasına kalkışmalar âmir ve valilerini valilerini destekleyecek bir kişi bile çıkmaz.*” Şehzade Korkud, *Siyasetin Ahlaki Eleştirisi*, s. 47.
- ^{viii} Korkud haksız yere cana kıymak konusunda Kuran-ı Kerim'den gösterdiği deliller şunlardır; “*Cezalandırmak isterseniz size yapıldığı kadarıyla cezalandırın, fakat sabır gösterirseniz bilin ki sabırlı davrananlar için bu mukakkak daha hayırlıdır.*” Nahl 16/126, “*Her kim kasten bir müminin canına kıyarsa onun cezası, içinde temelli kalacağı cehennemdir. O Allah'ın gazabına ve lanetine uğramıştır. Allah onun için büyük bir azap hazırlamıştır.*” Nisa 4/93. Şehzade Korkud, *Siyasetin Ahlaki Eleştirisi*, s. 47.
- ^{ix}
- ^x Korkud, insanların vergileri kendi rızaları ile verip vermedikleri konusunu şöyle sorgular; “*İnsanların o vergileri gönül kızası ile verdiklerini kabul etmek mümkün değil. Günümüz insanları, muâmelât ve benzeri uygulamalarda şer'an ödemeleri vacip olan paraları bile -doğal dürtülerine kalacak olsalar- gönül kızasıyla ödemezlerken, üzerlerine vacip olmayan vergileri gönül rızasıyla ödedikleri nasıl söylenebilir?*” Korkud, *Siyasetin Ahlaki Eleştirisi*, s. 49-50.
- ^{xi} Korkud İma Gazzâlî'den şöyle örnek verir; “*Bu dünya sevgisi, müzmin bir hastalıktır. Her türlü insana müptela olmuştur. Bunlar hep ma'rifetullah azlığındandır. Çünkü onu ancak tanıyan sever. Bu sebeple Allah şöyle buyurmuştur: “De ki eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım-akrabanız, kazandığınız mallar, durgunluğa uğramasından endişe ettiğiniz ticaretiniz ve hoşlandığınız meskenler size Allah'tan, peygamberlerinden ve O'nun yolunda cihattan daha sevimli ise, artık Allah'ın buyruğu (kıyameti) gerçekleştirilinceye kadar bekleyin. Allah günaha saplanmış kimseleri hidâyete erdirmez. Tevbe 9/24”* Korkud, *Siyasetin Ahlaki Eleştirisi*, s.76.
- ^{xii} Korkud burada Muhammed İbn Cerîr Taberî'nin *et-Tarih* isimli eserinden bir örnek verir. “*İskender hayat suyu arayışının dönüş yolunda ölünce askerleri onu Yunan'a taşıyıp buraya defnettiler. Onun aynı İskender adında bir oğlu vardı. Aristo tarafından eğitilmiş, ondan ilim ve hikmet öğrenmişti. Askerler tarafına toplanıp kendisine krallık ve iktidar teklif ettiklerinde oğul İskender kabul etmedi ve şöyle dedi: “Ben krallığı değil, Rabbime ibadetle meşgul olmayı istiyorum. Bu ülke yönetiminde babamla boy ölçüşemem, onun yaptıklarını yapamam. İşin sonu ölümdür. Ne mal be iktidar bu yolda insana dost olabilir. Sonunda dinin harap olmasından ve şahsiyet yorgunluğundan başka bir şey ele geçmez.” Bu şekilde kendisine teklif edilen krallığı kabul etmemiş, çevresinden ayrılarak Rabbine ibadete çekilmiştir.*” Korkud, *Siyasetin Ahlaki Eleştirisi*, s.81.
- ^{xiii} Korkud burada kendi düşüncelerine ekleme yapar; “*Bugüne kadar asırlar boyunca tarihçiler bunun aynen tahakkuk ettiğini açıklamışlardır. Akıllı insanın bu sonuç yaşanmadan önce ondan sakınmaya hazırlıklı olması ve gerçekleşecek her şeyin yakın olduğunu anlaması gerekir.*” dedikten sonra, Muhammed Şehristanî'nin *el-Minel ve'n-Nihal*'de naklettiği ve Hipokrat'a ait olduğunu belirttiği şu cümleti kurar; “*Fakirlik içinde güvenlik, korku içinde zenginlikten daha değerlidir.*” Korkud, *Siyasetin Ahlaki Eleştirisi*, s.94.
- ^{xiv} Korkud'un sancaklar konusunda yaşadığı hoşnutsuzluk hakkında kız kardeşi Fatma Sultan'a yazdığı mektup için bkz: TSMA NO: 5587.

-
- xv Şehzade Korkud'un Mısır Seyahati hk. Bknz; Ibn Iyas, Memluk Devletinin Son Yılları, Kansu Gavri ve Osmanlılar, çv: Ramazan Şeşen, İstanbul: Yeditepe Yayıncılık, 2021. Ayrıca bknz: Şehzade Korkud'un Mısır'da iken lalası İskender Bey'e yazdığı mektuplar için bknz; TSMA NO 6684/1-3.
- xvi Mısır Sultanı Kansu Gavri'nin şehzade Korkud hakkında II. Bayezid'e mektubu hk. Bknz: TSMA NO: 5664.
- xvii "*Halli işkâli 'l-efkâr Fi hilli emvali 'l-küffar*" isimli eserinde Şehzade Korkud'un ismi bu şekilde kayıtlıdır.
- xviii Şehzade Korkud Divânı hakkında ayrıntılı bilgi için bknz: Akın, Ö. (2009). Harimi (Şehzade Korkud) Divanı'nın Nesre Çevirisi ve İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul. Ayrıca bknz: Kiraz, S. (2020). "Şehzade Korkud'un Etkisinde Kaldığı Bazı Şairler ve Gazelleri". İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (21),67. Kılıç, F. (1996). "Osmanlı Hanedanından Bir Şair: Şehzade Korkut". Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, (2), 205.
- xix Şehzade tarafından kaleme alınmış olan bu Kur'an-ı Kerim Sakıp Sabancı Müzesi'nde bulunmaktadır. Bkz: Sakıp Sabancı Müzesi Dijital Koleksiyonlar ve Arşivleri: E N 100-0279
- xx Şehzade Korkud'un besteleri hakkında ayrıntılı bilgi için bknz: TRT.MD.d 290 - 174 Makamı: Hüseyini; Formu: Peşrev; Usulü: Devr-i Kebîr; Bestekarı: Korkud, Şehzade; Dili: EHT.; Koleksiyon Adı: Muallim İsmail Hakkı Bey (186), 178-179 sayfalar; Repertuvar No: E1247.
- xxi Eserin çevirisi için bknz: Şehzade Korkud, Siyasetin Ahlaki Eleştirisi, *Da'vetü 'n-Nefsi't-Tâliha ile'l-A'mâli's-Sâliha*, Çev. Musa Sancak, Timaş Akademi, Eylül 2022.
- xxii Korkud'un sahip olduğu yöneticilik görevleri hakkında babası II. Bayezid'a arzuhalı için bknz: Siyasetin Ahlaki Eleştirisi, 464.